

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство історичного факультету
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

XXVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у
країнах Європи та Азії»

30 – 31 травня 2016 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

молодежная общественная организация
«НЕЗАВИСИМАЯ АССОЦИАЦИЯ МОЛОДЕЖИ»

студенческое научное общество исторического факультета
«КОМИТЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИИ И СОВРЕМЕННОСТИ»

МАТЕРИАЛЫ

XXVI Международной научно-практической интернет-конференции
**«Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в
странах Европы и Азии»**

30 – 31 мая 2016 г.

СБОРНИК НАУЧНЫХ РАБОТ

Матеріали XXVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії»** // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016 р. – 356 с.

Материалы XXVI Международной научно-практической интернет-конференции **«Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в странах Европы и Азии»** // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2016 г. – 356 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор исторических наук, профессор, действительный член НАПН Украины, ректор ГВУЗ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Т.М. Боголіб – д.е.н., професор;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Т.М. Боголиб – д.э.н., профессор;

Г.Л. Токмань – д.п.н., профессор;

Н.В. Игнатенко – к.п.н., профессор;

В.В. Куйбида – к.биол.н., доцент;

В.А. Винс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровник – к.и.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

Ю.В. Бобровнік,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Члены оргкомитета интернет-конференции:

Ю.В. Бобровник,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

Ю.В. Бобровнік,

А.М. Вовкодав.

Составители сборника:

Ю.В. Бобровник,

А.М. Вовкодав.

сім'ям та формуванню батьківської компетентності. У країнах Західної Європи та США добре розвинена законодавча база з прав дитини, що дозволяє реалізовувати велику кількість проектів та програм. Активно використовуються такі методи роботи, які дозволяють проводити просвітницьку діяльність «на рівних» - від батька до батька, що підвищує ефективність соціально-педагогічної роботи, в цілому призводить до суспільного благополуччя держави.

Література:

1. Furman V. A. Behavior: Down with Kids / V. A. Furman, D. S. Alleq, O. P. Nab. – Cambridge: University of Cambridge, 2000. – 174 p.
2. Мікляєва Н.В. Дошкільна педагогіка: теоретико-методичні основи корекційної педагогіки / Н. В. Мікляєва, Ю. В. Мікляєва. Під ред. В.І. Селіверстова. – М., Видавництво ВЛАДОС, 2008. – 322 с.
3. Безрукова А. Р. Особливості виховання дітей у США / А. Р. Безрукова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2015, № 3 (47) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.sspu.sumy.ua/biblioteka/naukovi_vydannya_universytetu/pedagogichni_nauky/2015-3.pdf
4. Семиченко В.А. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: [навч. посібн.] / В.А. Семиченко, В. Р. Заслуженюк. – [2-е вид.] - К.: Веселка, 1998. – 214 с.
5. Сім'я і родинне виховання дітей у різних народів світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-referat.com>.
6. Трубавіна І. М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками / І. М. Трубавіна. – К.: УДЦССМ, 2000. – 86 с.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент, Денисюк Олена Миколаївна.

Тетяна Журавель, Олена Короленко
(Київ, Україна)

ФАКТОРИ РИЗИКУ ТА ЗАХИСТУ ЩОДО НАРКОТИЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

Явище вживання та поширення психоактивних речовин досі залишається гострою проблемою для українського суспільства. Особливо уразливою групою населення щодо вживання психоактивних речовин є підлітки та молодь.

За даними Українського інституту соціальних досліджень 30% учнівської молоді мають досвід тютюнокуріння (серед хлопців – 36% та 25% серед дівчат пробували коли-небудь курити), перейшли від спроб до звички курити щодня 7% учнівської молоді, серед яких 46,2% – студенти ПТНЗ. 44,8% учнів принаймні один раз у житті вживали алкогольні напої (від 13,7% 10-річних учнів до 76,2% – 17-річних), майже 36,9% хлопців та 38,7% дівчат хоча б раз у житті випивали так багато алкоголю, щоб бути посправжньому п'яними. Майже кожен десятий підліток віком 13–17 років вживав марихуану протягом життя. Вік першого вживання марихуани найчастіше припадає на діапазон 15–16 років [6]. За оціночними даними, кількість споживачів ін'єкційних наркотиків в Україні становить від 287 до 387 тис осіб. Це найчисельніша група наркозалежних у Європі, за винятком Росії [10]. Негативні наслідки вживання наркотичних речовин дітьми та підлітками включають ряд фізичних, соціальних проблем та проблем із навчанням. Наркотичні речовини також відіграють важливу роль у схиланні до ризикованої сексуальної поведінки, в тому числі до небажаного та незахищеного сексу, окрім того, вживання наркотиків ін'єкційним шляхом значно підвищує ризик інфікування ВІЛ [8].

Метою статті є здійснення аналізу факторів ризику наркотизації підлітків та визначення факторів захисту.

Випадки епізодичного чи помірною вживання ряду речовин наркотичної чи стимулюючої дії без розвитку залежності від них носять назву *наркотизму або періодичної наркотизації* [4, с. 15].

Наркотизм визначається і як особливе негативне соціальне явище, сутність якого полягає у долученні до немедичного вживання наркотиків окремих груп населення» (В. М. Міхлін, Є. А. Дюбін) та «соціальне явище, яке охоплює все, що пов'язано з наркогенними речовинами, їхнім вживанням і його соціальними наслідками» (Д. В. Колесов, С. В. Турцевич) [9].

Наркотик – речовина, що при одноразовому вживанні може викликати приємний психічний стан (впливає на органи сприйняття та мислення, почуття та поведінку людини) [7, с. 4], а при систематичному – психічну та фізичну залежність [4, с. 15].

Отже, *наркотизацією підлітків* можна назвати рівень поширення наркотиків у підлітковому середовищі, який характеризується виникненням нових соціальних груп, нових форм соціальних відносин, особливої субкультури, заснованої на вживання наркотику.

Визнаючи проблему вживання психоактивних речовин як таку, що має епідемічний характер, фахівці, котрі займаються питаннями створення системи профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх, значну увагу приділяють етіології цієї проблеми. Наукові дослідження та практика профілактичної роботи вказують

на те, що умови розвитку вживання неповнолітніми психоактивних речовин залежать від факторів ризику, які привертають до згубних звичок та формують наркотичну залежність [2, с. 22; 3].

Зазвичай виділяють три групи факторів, які збільшують шанси індивіда стати споживачем і залежним від психоактивних речовин (далі – ПАР), так звані **фактори ризику** – соціальні, психологічні та медико-біологічні. Соціальні фактори, у свою чергу, поділяються на макросоціальні і мікросоціальні. Крім того, сам підлітковий вік розглядається як загальний фактор ризику розвитку багатьох порушень поведінки, у тому числі адиктивної поведінки [5, с. 40].

При цьому, у профілактичній роботі важливо визначати не тільки фактори ризику, але й **фактори захисту (протективні фактори)** – обставини, що знижують шанси індивіда стати споживачем ПАР.

Тож розглянемо детальніше групи факторів ризику та відповідні їм фактори захисту.

Макросоціальні фактори відображають економічну, культурну, політичну і кримінальну ситуацію в суспільстві. Це умови, що характеризують функціонування суспільства в цілому. Серед них найбільш значущими є наступні:

- традиції суспільства, пов'язані з вживанням ПАР;
- погіршення соціально-економічної ситуації в країні;
- ціннісний плюралізм;
- доступність ПАР;
- мода на вживання ПАР;
- лояльність закону про ставлення до зловживання ПАР [5, с. 14].

Відповідно факторами захисту на цьому рівні можуть бути:

- популяризація здорового способу життя;
- профілактичні програми для підлітків та молоді у навчальних закладах;
- розуміння природи ЗМІ, критичне ставлення до повідомлень, реклами;
- зменшена доступність наркотиків;
- збільшені через оподаткування ціни на легалізовані наркотики;
- підвищений вік дозволу на придбання та вживання тютюну, алкоголю [2, с. 32].

Наступна група соціальних факторів ризику – **мікросоціальні**. Це умови, що характеризують найближче оточення дитини і підлітка (сім'я, освітній заклад, дозвільні установи, найближче соціальне оточення, місцеве співтовариство).

Найбільш значуще місце в розвитку особистості займає **сім'я**. Вона відіграє провідну роль у розвитку психологічної самостійності дитини, що є базисом для її подальшого розвитку. Важливий досвід спостереження за членами сім'ї, який є основою формування певних моделей поведінки. Починаючи з раннього етапу розвитку дитини, чинники сімейного неблагополуччя є найбільш небезпечними [5, с. 14].

Брак батьківських виховних навичок може бути передумовою для вживання дітьми ПАР. У сім'ях, де батьки вживають наркотики, діти також перебувають під високим ризиком, старші брати та сестри впливають на молодших ще більше, ніж батьки, слабкі зв'язки між батьками та дітьми підвищує ризик вживання останніми ПАР [2, с. 35].

Конфліктна атмосфера в сім'ї породжує комплекс психологічних проблем у дитини, що сприяє до «відходу» в наркотизацію від реальної ситуації, з якою їй не впоратися.

Також факторами ризику є: постійна зайнятість батьків, неухажне ставлення до дітей, що призводять до втрати довірливих відносин, насильство в сім'ї (психологічне, сексуальне, фізичне, економічне) [5, с. 15].

Факторами захисту на цьому рівні є: позитивні зв'язки з сім'єю; батьківська турбота, що включає душевне тепло та відсутність жорсткої критики, довіру, послідовні очікування, участь дітей в ухваленні сімейних рішень та розподілі обов'язків; емоційно сприятливе сімейне оточення, включаючи батьківську увагу до інтересів дітей, впорядковані відносини між батьками та дітьми [2, с. 31].

Також до мікросоціальних факторів відносять **вплив на рівні освітнього середовища** (школи, ПТНЗ, ВНЗ тощо).

У освітньому середовищі виділяються наступні фактори ризику: надмірно боязка або агресивна поведінка в класі/групі, невдала участь у навчально-виховних заходах, нездатність впоратися з громадськими завданнями, позитивне ставлення до вживання ПАР в школі і в суспільстві.

Факторами захисту на рівні навчального закладу можуть бути:

- забезпечення високого рівня безпеки тих, хто навчається у школах,
- відсутність доступу до школи сторонніх;
- здійснення контролю над поведінкою учнів з боку школи, чіткі і зрозумілі понятійні норми шкільної поведінки, які виховуються з першого класу;
- різноманітні шкільні заходи і залучення до них всіх дітей;
- усвідомлена участь батьків в житті школи;
- проведення систематичних комплексних профілактичних програм;
- раннє виявлення підлітків, які вживають ПАР;
- співпраця школи знеурядовими організаціями, реалізація спільних, профілактичних програм, а також організація спільної роботи з підлітками, які мають фактори ризику до споживання ПАР [7, с. 9].

Важливо також розглянути групу факторів ризику на **рівні однолітків**. Приклад негативної поведінки друзів і однолітків, спілкування з однолітками, які вживають наркотики, є одним із найбільших індикаторів, який вказує на можливість вживання ПАР підлітками, незалежно від того, мають місце чи ні інші фактори ризику. Якщо друзі випивають, це є суттєвим аргументом на користь того, що підліток, можливо, буде зловживати алкоголем [7, с. 9]. Така ситуація зумовлена особливостями підліткового віку – емансипація від впливу дорослих, збільшення авторитету однолітків, бажання «влитися» у групу тощо.

Факторами захисту на цьому рівні є: приклад відповідальної поведінки і здорового способу життя з боку однолітків, участь підлітків, молодих людей в соціально-активних, позитивно направлених організаціях однолітків (об'єднання гайдів, скаутів, волонтерські організації), обмеження спілкування з однолітками, які вживають ПАР [7, с. 8].

До **біологічних факторів** ризику відносяться: спадкова схильність. Особлива увага приділяється спадковій обтяженості психічними та наркологічними захворюваннями батьків і найближчого оточення дитини; органічні ушкодження головного мозку; інтелектуальна недостатність; низька ступінь стресостійкості [5, с. 13].

Наступна група факторів ризику – **психологічні**. Це те, що представляє для первинної профілактики особливий інтерес. Необхідно акцентувати увагу на особливості підліткового віку, які можуть стати факторами ризику і сприяти формуванню адиктивної стратегії взаємодії дитини з навколишнім світом. Підлітковий вік при кризовому розвитку може характеризуватися низкою специфічних особливостей, які можуть стати факторами ризику формування адиктивної поведінки: підвищений егоцентризм; тяга до опору, упертості, протесту, боротьби проти виховних авторитетів; амбівалентність характеру, тобто одночасно наявність двох і більше протилежних рис характеру (наприклад, прагнення бути схожим на дорослого і неприйняття думки дорослого); прагнення до невідомого, ризикованого; загострена пристрасть до дорослішання; прагнення до незалежності та відриву від сім'ї [5, с. 13].

Факторами захисту на цьому рівні є: повна освіченість щодо наркотичних речовин та наслідків від їх вживання; знання своїх психологічних особливостей і вміння їх контролювати; духовний розвиток; розвиток мотиваційної сфери; сформованість емоційної сфери; активна суспільна позиція; ведення здорового способу життя; вміння та навички долати конфліктні, психологічно складні ситуації; надання своєчасної підтримки психологічно і фізично слабким підліткам з боку батьків і фахівців; задоволення потреб підлітків і молодих людей під час ризику іншими способами [7, с. 5].

Отже, можемо зробити висновок, що існує низка факторів, які можуть вплинути на ризик вживання ПАР підлітками, ці чинники пов'язані між собою і зачіпають всі сфери життя людини, проте на кожному рівні існують і фактори захисту, знання і розуміння яких, поряд із факторами ризику, допоможуть проводити ефективну профілактичну роботу та запобігти наркотизації підлітків.

Література:

1. Вієвський А. М. Біологічні передумови формування феномену вживання психоактивних речовин у дітей та підлітків в аспекті розробки комплексної багаторівневої системи його медико-соціальної профілактики / А. М. Вієвський // Український медичний альманах. – 2012. – Т. 15, № 2. – С. 35–38.
2. Дієва профілактика: метод. посіб. / [Л.М.Завацька, Л.В.Рень, В.В.Рябуха] – Чернігів: Видавництво «Десна Поліграф», 2016. – 112 с.
3. Єгоров А. Ю. Клініка і психологія девіантної поведінки / А.Ю. Єгоров, С.А. Ігумнов. – СПб.: Мова, 2010.
4. Напрєєнко О.К. Наркологія: навч.-метод. посіб. / О.К. Напрєєнко, Г.Т. Сонник. – Полтава, 2005. – 424 с.
5. Організація роботи з попередження вживання психоактивних речовин серед учнівської та студентської молоді: методичні рекомендації // Бєглова Т.С., Брусенко О.Л., Журавель Т.В.; за ред. Журавель Т.В. – К.: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2013. – 86 с.
6. Показники та соціальний контекст формування здоров'я підлітків: 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/Analitical_report_HBSC_2015_fin_UA.pdf.
7. Профілактика вживання наркотиків серед учнівської та студентської молоді: метод. посіб. / [Т.В. Журавель, В.В. Самусь, К.В. Сергєєва та ін.; за ред. Т.В. Журавель]. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 96 с.
8. Профілактика поширення наркозалежності серед молоді: Навчально-методичний посібник / За ред. В. В. Бурлаки. – Київ: Герб, 2008. – 224 с.
9. Сердюк О. О. Соціологічне визначення категорії наркотизму та пов'язаних з нею понять // Український соціум. – 2005. – № 4. – С. 46–51.
10. Щорічна доповідь про стан здоров'я наслення, санітарно-епідеміологічну ситуацію та результати діяльності охорони здоров'я України: 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uiph.kiev.ua/download/Vidavnictvo/Shchorichna%20dopovid/Щорічна%20доповідь.2015.pdf>.